

Köszöntő

A szerkesztőbizottsági megbeszéléseink alapján nagy örömmel és megtiszteltetéssel vállaltam, hogy 2015 utolsó számának vendégszerkesztője legyek. Olyan számmal szeretnénk búcsúztatni ezt az évet, egyúttal pedig megkezdeni a 2016-osat, amelyik a közigazgatás- és államtudomány egyik legdinamikusabban fejlődő, ezáltal talán a legtöbb vitát kiváltó területével foglalkozik; nevezetesen azzal, hogy az infokommunikációs technológiák (IKT) hogyan hatnak a közszolgálat és az állam működésére. Izgalmas időszakban vállalkoztunk kollégáimmal és a szám szerzőivel erre, egyrészt a magyar közszolgálat fejlesztése, másrészt az államtudomány körül fellángoló viták szempontjából.

A 2014–2020-as időszakban a Közigazgatási és Közszolgáltatás-fejlesztési Operatív Program (KÖFOP) keretében több mint 240 milliárd Ft értékű fejlesztésre nyílik lehetőség a magyar állam működésének modernizálására. Ha ehhez azokat a forrásokat is beszámítjuk, amelyek nem címkézetten a közigazgatást célozzák, pl. a Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Programot (GINOP), a Versenyképes Közép-Magyarország Operatív Programot (VEKOP), vagy akár más operatív programokat, akkor könnyen beláthatjuk, hogy a következő öt évben olyan lehetőségek állnak a magyar állam fejlesztése előtt, amelyek 2020 után források vonatkozásában nem lesznek. Ezen programok szinte mindegyikének kulcselme az IKT; az alkalmazások elterjesztése, a hatékonyság és versenyképesség növelése, az állampolgárokat és vállalatokat érintő adminisztratív terhek csökkentése, illetve azoknak a képességeknek és ismereteknek a fejlesztése, amelyek az IKT-befogadást – a digitális szakadékok csökkentését – lehetővé teszik. Az operatív programok figyelembe veszik azt is, hogy a közszolgáltatások és közigazgatási folyamatok ilyen ambiciózus fejlesztése csak olyan hálózati infrastruktúrán képzelhető el, amely minden állampolgár számára elérhető, magas minőségben, megbízhatóan és biztonságosan működik úgy, hogy megvédi az egyénetet és az államot a kibertérből érkező fenyegetésektől.

A források felhasználásával kapcsolatban az előttünk álló időszakban számos kutatásra nyílik lehetőség, mind elméleti, mind empirikus szemléletben. Pragmatikus és új eredményekre van szükségünk többek között a közigazgatási IKT-rendszerek fejlesztésével kapcsolatban, a technológia befogadásának mélyebb megértésére, a közszolgálati szervezetek innovációjának javítására, a közszolgálati tudásmenedzsment elmélyítésére. Szükség lesz a közigazgatási folyamatok átszervezésére, az IKT innovációs gerjesztő hatásának kiterjesztésére, az egyes szakigazgatási rendszerek működésének átalakítására, sőt, a szakpolitikai gondolkodás szociotechnikai irányú elmélyítésére is; az állam kibertérben való működésének – ha úgy tetszik a digitális állam koncepciójának – részletes kidolgozására. A környezeti kihívásoknak való megfeleléshez új ismeretekre van szükségünk az információ- és adatvédelem területén, a biztonságos IKT-infrastruktúra működtetésével kapcsolatosan, és nem utolsósorban a hatékony program- és projektmenedzsment-módszertanok elterjesztésére, amelyek kimondottan a közszolgálat és közigazgatás sajátosságainak felel-

nek meg. Az operatív programok befektetésének sikere, a következő öt év beruházásainak megtérülése nagymértékben függ ezektől az interdiszciplináris kutatásoktól.

Az IKT államra, annak működésére gyakorolt hatásának vizsgálata tudományelméleti szempontból is jelentős. Az internet radikális átformáló hatása (disruptive innovation) az 1990-es évek közepétől egyre több iparágon söpört végig, teljes mértékben átalakítva azok szerkezetét és működési modelljét. A médiaipar, a járműipar, a közlekedés, a kiskereskedelem, a turizmus, az oktatás, az egészségügy felismerhetetlenségig átalakult az elmúlt 25 évben; az IKT megváltoztatta az értéktermelés folyamatait, a szereplők érdekviszonyait, a termékek és szolgáltatások jellegét, és a foglalkoztatáshoz szükséges képességeket és ismereteket. Az információs gazdaság működésének, illetve a jólét növelésének egyre szembetűnőbb szűk keresztmetszete a hiányosság az állam működésének az információs kornak megfelelő átgondolásában. A technológia, illetve a technogazdasági paradigmák vizsgálata a közgazdaságtudomány perifériáján húzódik, ezzel számos jelenség és narratíva megértése nehéz az állam változó szerepével, a társadalomhoz és gazdasághoz való viszonyával kapcsolatban. A tudomány-technika elméletek köre (Science Technology Studies) egyike azoknak a transzdiszciplináris irányoknak, amelyek az államtudományt meg tudják erősíteni, relevánsá tudják tenni a modern kihívásokkal szemben, sőt más tudományokkal szemben való hozzáadott értékét is ki tudják alakítani (pl. a jogtudományhoz, politikatudományhoz vagy gazdaságtudományhoz viszonyítva).

Az IKT ugyanakkor általános értelemben is hatást gyakorolt a tudományra mint „iparágra”, az állam- és közgazdaságtudományon túlmutatva is. Az internet nemcsak a személyes és üzleti kommunikációt alakította át, hanem megváltoztatta a tudományos kutatás és publikálás módját is, a tudományos teljesítmény mérését, és konkrétan azt is, hogyan válik láthatóvá és ismertté egy tudományterület, illetve annak kutatói. Különösen érdekes ebből a szempontból Sasvári Péter és Törley Gábor kollégáim cikke a szakmai fórum rovatban, amelyik tudományometriai szempontból dolgozza fel a Pro Publico Bono szerzőinek munkásságát. Pontosan azt az új tudományos kihívást elemzik, miként használható az IKT a tudományos teljesítmény növelésére. Eredményeik alapján megoldásokat javasolnak a tudományos repozitóriumok, a közösségi média és a nyílt forráskódú rendszerek használatára azért, hogy az államtudomány teljesítménye láthatóbb, és kutatási eredményei elérhetőbbek legyenek.

Amennyiben az olvasó valamilyen rendszerben szeretné átolvasni a szám cikkeit és ez alapján szeretne képet kapni a fenti problémákról, akkor a tanulmányok olvasását az alábbi sorrendben javaslom:

Kiss Attila és Béláz Annamária az IKT-szektor gazdasági jelentőségét mutatja meg a 2015 őszi Magyarországon rendezett ITU Világkonferencia beszámolójának keretében. Az IKT-szektor és az állam viszonya, együttműködésük jellege nemcsak a közgazdaságtudomány fejlődésének szempontjából kiemelkedő, hanem azért is, mert ez a viszony az egész nemzetgazdaság

növekedési és innovatív képességét, a foglalkoztatás szerkezetét, és nem utolsósorban a jóléti állam számos feladatának hosszú távú sikerét (egészségügy, oktatás, nyugdíjrendszer, szociálpolitika) meghatározza.

Öt cikk mutat be friss kutatási eredményeket egy-egy szakpolitikai területen, amelyek informatikai fejlesztésekhez kapcsolódnak.

A tanulmányok rovatban Kő Andrea és Szabó Zoltán innovatív megoldásokat mutatnak be az egészségügy területén, elsősorban a távmonitorozásban. Bencsik András, Fábian Adrián, Pál Emese és Szőke Gergely László a közigazgatási jog és a modern média kapcsolódási pontjait elemzik két fontos szempontból; az átláthatóság és a jogi felügyelet nézőpontjából. Orbán Anna az IKT-alkalmazás egyik legfontosabb közigazgatási elvárását elemzi, nevezetesen a hatékonyság javításának lehetőségeit, kiemelten annak mérését. Bemutatja a Jó Állam Jelentés hatékonyságdimenzióját (hozzáférhetőség, ügyfélteher, erőforrás-gazdálkodás, felkészültség, elégedettség), és kiemelten vizsgálja ezeken belül az állampolgárok viszonyát a közigazgatással: hogyan mérhetjük és javíthatjuk az állam működését ezen a területen. Az oktatás átalakításának eredményeit mutatja be a szakmai fórumon Orbán Zsolt és Balkányi Péter, kiemelten a tananyagfejlesztés és disszemináció modernizálását, az e-learningben rejlő lehetőségeket a közigazgatási továbbképzésben; illetve Juhász Lilla Mária, Paksi-Petró Csilla és Pedro Reis az e-learning közigazgatási képzésben való használatát hasonlítják össze Portugália és a magyar közigazgatás keretrendszerével.

Az IKT elmúlt években zajló fejlődése lehetővé tette, hogy a felhasználó szervezetek szolgáltatásként használják és vegyék igénybe annak funkcióit. Ehhez szükség volt a szélessávú internet elterjedésére, az IKT-szolgáltatások kialakulására, és nem utolsósorban az IKT beépülésére a szervezetek munkafolyamataiba. Ennek a szolgáltatási szemléletnek az alapjait, és közszolgálatban rejlő lehetőségeit, valamint kihívásait mutatjuk be Sasvári Péter kollégámmal az informatikai felhő görcsö alá vételével a tanulmányok rovatban.

Végül három cikk azt a kérdést járja körbe, hogy melyek a kihívások abban a tekintetben, hogy az internet nemcsak szolgáltatásaink és munkavégzésünk új „tere”, nemcsak személyes szféránk kiterjesztése, hanem a 21. századra az egyik legkockázatosabb kritikus infrastruktúránk lett. Sajnos a hálózatokon keresztül támadhatóak lettünk, a személyes és közadatok újszerű veszélybe kerültek, az információszabadság és átláthatóság fontos értéke fenyegetettségbe került, a terrorizmus nemcsak fizikai létünk védelmét, hanem az ún. kibertér biztonságának megvédését is kiemelt feladattá teszi az állam számára.

Az információbiztonsághoz kapcsolódóan a szakmai fórumon Nagyné Takács Veronika és Kovács László annak az egyedülálló elektronikus információbiztonsági vezető szakirányú továbbképzésnek az első tapasztalatait összegzik, amelyet a Nemzeti Kibervédelmi Stratégia keretében született információbiztonsági törvény előírásának (lásd Ibtv.) megfelelően a Nemzeti Közszoigálati Egyetem végez. Ezek a szakemberek ugyanis kiemelt szere-

pet fognak játszani a közeljövőben azoknak az elveknek a megismertetésében és bevezetésében, amelyek a közszolgálati szervezetek kibervédelmének javítását, a biztonságtudatosítást és a támadások kezelését segítik. Az információbiztonság elméleti kérdéseivel foglalkozik két kutatás a tanulmányok rovatunkban; Répás Sándor és Dalicsek István a kockázatok kezelésének módszertanát mutatja be, míg Michelberger Pál és Dombora Sándor a felhasználói profilok készítésének jelentőségét ismertetik, azt, hogy milyen gyenge láncszem az egyéni felhasználó, az ő sokszor akaratlan hibái, aminek elemzésével csökkenthetjük a kialakuló veszélyhelyzeteket.

A szám szerkesztésekor nem törekedtünk teljességre vagy valamilyen átfogó koncepció bemutatására, azt gondolom, ez pontosan a jövő kihívása; a bemutatott problémakörökkel kapcsolatban a Budapesti Corvinus Egyetem, a Miskolci Egyetem, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem, az Óbudai Egyetem és a Pécsi Tudományegyetem kutatóinak munkái olvashatók. Különösen fontosnak tartom ezt a sokszínűséget, ami nagyon jól érzékelteti az „e-közszolgálat” területkonstruktivista épülését, és az ezzel foglalkozó „láthatatlan kollégium” kiterjedtségét.

Dr. Nemeslaki András
intézetvezető, egyetemi tanár,
E-közszolgálat Fejlesztési Intézet, NKE